

Höstmötet, Tylösand 24 september 2015

Astma hos barn – i går – i dag – i morgon

Göran Wennergren

Avdelningen för Pediatrik, Göteborgs universitet
Drottning Silvias barn- och ungdomssjukhus

Astma

(l. asthma av g. ασθμα, andnöd)

Bildat från det grekiska
 verbet "aazein": kortandad eller
 flämtande

Uttrycket astma lär finnas redan i Homeros Iliaden

Den grekiske läkaren Aretaios från Kappadokien
 anses ha givit den första beskrivningen av astma i
 vår mening (2:a århundradet e Kr)

Aretaios beskriver hur astmabesvär utlöses av
 löpning och fysisk ansträngning

Astma ansågs bero på tjockt slem, *phlegma*, som
 orsakades av kall luft, *pneuma*

Karamanou M, Androustos G. Am J Respir Crit Care Med. 2011; 184 (12): 1420-1.

Berömd är också rabbinen, läkaren
 och filosofen Moses Maimonides
 skrift om astma: *Sefer Hakatzereth*
 (Moshe ben Maimon, RamBam)

Hans patients, prins Al-Afdals,
 astmabesvär började ofta med en
 förkylning under vintern.

Den torra sommaren var bättre för
 astmapatienter.

Mot astma föreskrev Maimonides riklig sömn,
 vätska, kycklingsoppa och måttlighet i sex.

Moses Maimonides
 född 1135 eller 1138 i
 Cordoba, död 1204 i Kairo

Rosner F. Thorax. 1981; 36 (4): 245-51.

Kända namn från 1800-talet

John Bostock, 1773–1848

Beskrev 1819 ett fall (han själv)
 av konjunktivit och astma:

*Case of a periodical affection
 of the eyes and chest,
 "catarrhus aestivus"
 eller sommarkatarr,
 hösnuva.*

Henry Hyde Salter, 1823–1871

Skrev 1860 den första moderna läroboken om astma:
On asthma, its pathology and treatment

Boken byggde på kunskapen från ett stort antal fall och från hans egen astmasjukdom

Morrill Wyman, 1812–1903

Intresserad av hösnuva som han själv hade. Beskrev sambandet med pollen från malörtsambrosia, ragweed:
Autumnal Catarrh, 1872

Charles Harrison Blackley, 1820–1900

Beskrev sambandet mellan pollenallergi och rinit:
Experimental Researches on the Causes and Nature of Catarrhus aestivus, 1873

Göteborgs Barnsjukhus första byggnad, 1859 (hörnet Östra Hamngatan–Spannmålgatan)

Doktor Gustaf Billqvists sammanställning av första årets sjukdomar, 1859–1860

Bland diagnoserna märks:
Pertussis
Febris Intermittens
Ophthalmia Scrophulosa
Tuberculosis Pulmon.
Rachitis
Anæmia
Bronchitis, Bronchitis Chronica
Pleuritis, Pleuropneumonia,
Pneumonia
Enteritis, Enterocolitis-Chronica
Eczema Chronicum
Favus

Summarisk Redogörelse för Sjukvården vid Göteborgs Barn-Sjukhus från dess öppnande d. 24 Nov. 1859 till och med d. 31 Dec. 1860.

Sjukdom	Förel.	Per.	Störst.	Små.	Andra.	Samt.
Pertussis	1	1	1	1	1	5
Febris Intermittens	1	1	1	1	1	5
Ophthalmia Scrophulosa	1	1	1	1	1	5
Tuberculosis Pulmon.	1	1	1	1	1	5
Rachitis	1	1	1	1	1	5
Anæmia	1	1	1	1	1	5
Bronchitis, Bronchitis Chronica	1	1	1	1	1	5
Pleuritis, Pleuropneumonia	1	1	1	1	1	5
Pneumonia	1	1	1	1	1	5
Enteritis, Enterocolitis-Chronica	1	1	1	1	1	5
Eczema Chronicum	1	1	1	1	1	5
Favus	1	1	1	1	1	5

Vad sa en lärobok i barnmedicin år 1889?

Eduard Henoch ägnar 6 sidor åt *acuten Catarrh der Bronchien, recidive Bronchitis och chronischen Bronchialcatarrs*

Ser likheten med *astmatischen Anfällen Erwachsener*

Ger en god klinisk beskrivning: start med snuva, pipande ronki, dyspné, snabb andning, blekhet eller cyanos

"... das ganze Bild so drohend, dass besonders der Unerfahrene das Kind verloren giebt."

Mekanism: *spastische Contraction der Bronchialmusculatur*

Eduard Henoch, *Vorlesungen über Kinderkrankheiten. Ein Handbuch für Aerzte und Studierende*. Berlin, 1889.

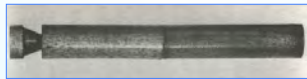
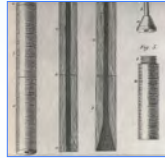
Eduard Heinrich Henoch
1820-1910
Professor i Berlin

Viktiga framsteg som lagt grunden till vår diagnostik

René Laënnec vid Hôpital Necker i Paris
uppfann stetoskopet 1816
(f. *stéthoscope* av *g. stethos* bröst + *skopein* titta)

René Théophile Hyacinthe Laënnec
1781–1826

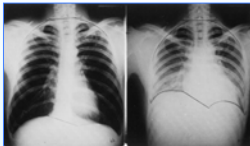
Thorén L. Läkartidningen 1989; 86 (19): 1810-1.

John Hutchinson, 1811–1861,
spirometers uppfinnare

Petty TL. Chest 2002; 121(5 suppl): 219S-223S.

Hutchinson såg samband mellan den volym
man kunde blåsa ut efter en maximal inandning
och förväntad överlevnadstid: *vitalkapaciteten*

Begreppet FEV_1 skapades 100 år senare, 1947,
av Tifineau vid Hotel Dieu i Paris, volymen
under första delen av utandningsmanövern

Petty TL. Chest 2002; 121(5 suppl): 219S-223S.

Den eosinofila granulocyten,
nyckelcell i inflammationen
vid astma

Namngavs av Paul Ehrlich 1879
som använde det gulröda
färgämnet eosin för att färga
cellen

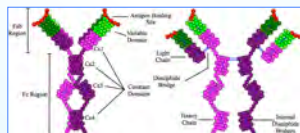
Paul Ehrlich, 1854–1915
Professor i Berlin och Frankfurt
Nobelpristagare 1908

Eos var morgonrodnadens
gudinna i det gamla Grekland
– hos romare hette hon Aurora

IgE

1966–1967 påvisade Kimishige Ishizaka och
medarbetare i Denver och Gunnar Johansson
och Hans Bennich i Uppsala, parallellt ett nytt
immunglobulin som var förhöjt vid allergisk
astma. Förmedlade allergiska reaktioner.

1968 blev
namnet IgE

RAST

Tillsammans med Leif Wide utvecklade
SGO Johansson och Hans Bennich en metod
att bestämma det nya immunglobulinet IgE,
radio-allergo-sorbent-test, RAST

RAST, lanserat 1969,
och dess efterföljare,
öppnade helt nya
möjligheter till
allergidiagnostik

Bild från Dreborg S. Allergi i Praxis 2013; (1): 6-14.

Barnallergiklubben föregångare till vår sektion

Sven Kraepelin vid
Sachsska Barnsjukhuset
kallade till det första
mötet

Sven Kraepelin
1916-2007

Dreborg S, Engström I, Kjellman B, Wennergren G. Den svenska barnallergologins tidiga historia.
www.barnallergisektionen.se

Deltagare i det första mötet med
allergiintresserade barnläkare,
Sachsska Barnsjukhuset, 24-25 mars 1966

Inga Engström

Sven Kraepelin
Inga Engström

Sachsska Barnsjukhuset
Karolinska sjukhuset

Ove Broberger
Georg Dano
Sten Dreborg
Bengt Kjellman
Peter Müller-Brunette
Kjell Möller
Anna-Stina Naglo
Ejvor Oberger
Matts Pehrson
Björn Redin
Jörgen Silver

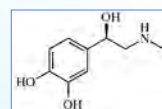
Kronprinsessan Lovisas Barnsjukhus
Umeå
Akademiska sjukhuset, Uppsala
Lund
Sachsska Barnsjukhuset
Göteborgs Barnsjukhus
Sachsska Barnsjukhuset
Karolinska sjukhuset
Gävle
Örebro
Kristianstad

Dreborg S, Engström I, Kjellman B, Wennergren G. Den svenska barnallergologins tidiga historia. www.barnallergisektionen.se

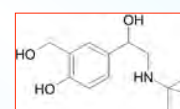
De stora genombrotten för dagens astmabehandling

Selektiva β_2 -agonister

Salbutamol, Ventolin®
(introducerat 1968 av Allen & Hanburys,
respirationsdelen av Glaxo, i Sverige 1972)

Adrenalin

Salbutamol

Inhalationssteroider

Beklometason, Becotide®
(tillgängligt i mitten av 1970-talet)

Budesonid, Pulmicort®
(introducerat 1982)

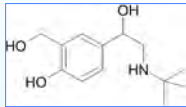
Andra viktiga steg framåt

- Natriumkromoglikat
Lomudal® (introducerat 1967)
- Nya pulverinhalatorer
exempelvis Turbuhaler®

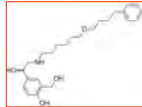
Andra viktiga steg framåt

Långverkande β_2 -agonister

salmeterol, Serevent®, tillgängligt från 1990

Salbutamol

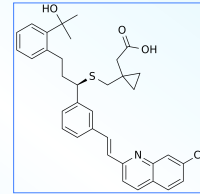

Salmeterol

formoterol, bl a Oxis®

Andra viktiga steg framåt

Leukotrienantagonister
montelukast, Singulair®,
introducerades i
slutet av 1990-talet
(i USA och Kanada 1998)

(mont efter Montreal där
Merck Frosst
utvecklade preparatet)

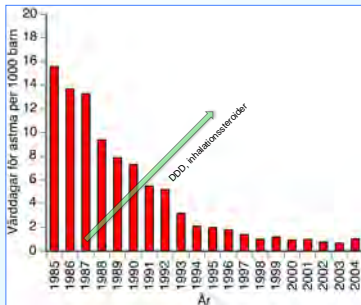
Dagens effektiva astmamediciner – en viktig friskfaktor

Thoraxdeformitet vid asthma bronchiale – något vi inte ser idag

Aas K. Asthma bronchiale. I: Nordisk lärebog i pediatri, 6:e uppl. Munksgaard, 1967.

Nedgång i vård dagar för astma hos barn 5–18 år
med ökad användning av inhalationssteroider (Göteborg)

Data från: Wennergren G, et al. J Allergy Clin Immunol 1996; Wennergren G, Strannegård IL. Acta Paediatr 2002; Wennergren G 2005.

Idag ovanligt att de äldre barnen
behöver läggas in för astma
– en sann framgångsberättelse

Nu önskar vi en effektiv behandling
för småbarnen med infektionsastma
utan eosinofil inflammation

Vad väntar framöver?

Många lovande
behandlingsmöjligheter
i framtiden för barn
med astma och allergi

Biologiska läkemedel riktade mot
Th2-cytokiner vid allergisk astma

IL-4/IL-13-antagonist:
Pitrakinra

Antikroppar mot IL-13:
Lebrikizumab
Tralokinumab

Antikroppar mot IL-5:
Mepolizumab
Reslizumab
Benralizumab

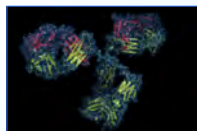
Mepolizumab (GSK)

Monoklonal antikropp som binder till IL-5.
Hindrar IL-5 från att binda till sin receptor på
eosinofilen. Minskar eosinofiler i blod och vävnad.

Tänkt indikation

Tilläggsunderhållsbehandling vid svår eosinofil astma
Ges subkutant var fjärde vecka

Andra antikroppar mot IL-5
Reslizumab (Cephalon, Teva)
Benralizumab (Medimmune, AZ)

Lovande resultat med specifik
immunterapi direkt i lymfkörtel
(ILIT):

3–5 års sprutor kanske kan ersättas
med 3–4 injektioner med en månads
mellanrum

Slutsats

Det finns många lovande
behandlingsmöjligheter
i framtiden för barn
med astma och allergi

Tack för att
ni har lyssnat!